

FILOCALIA

SAU

CULEGERE DIN SCRERILE
SFÂNTIȚILOR PĂRINTI, CARE ARATĂ
CUM SE POATE OMUL CURĂȚI,
LUMINA ȘI DESĂVÎRȘI

SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL

IX

SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL
AVVA DOROTEI

Traducere din grecește, introduceri și note de
pr. prof. dr. DUMITRU STĂNILOAE
Membru al Academiei Române

HUMANITAS
BUCUREŞTI

ale mîndriei sufletului tău și roagă-te pentru cei ce te batjocoresc, ca pentru niște doftori adeverați ai tăi. Fii încredințat că cel ce urăște necinstirea urăște smerenia și că cel ce fugă de cei ce-l necăjesc fugă de blîndețe. Nu căuta să cunoști păcatul aproapelui tău și nu primi bănuielile împotriva lui. Iar de se seamănă acestea în noi prin răutatea altora, sărguiește-te să le prefaci prin tilcuiiri bune și mulțumește în toate prin bunătate și sfîntă iubire.

Înainte de toate să ne păzim toți conștiința noastră în toate, în cele cu privire la Dumnezeu, la aproapele și la lucruri. Și înainte de a spune sau a face ceva, să cercetăm de e după voia lui Dumnezeu. Și apoi, după cene-am rugat, să spunem și să lucrăm, și să aruncăm neputința noastră înaintea lui Dumnezeu. Iar bunătatea Lui ne va veni în toate în ajutor.¹²⁴⁹

¹²⁴⁵⁾ Nu mai dăm în acest volum celelalte paisprezece epistole mai scurte ale lui va Dorotei, nici grupa de sentințe, deoarece ele nu fac decât să repete unele gînduri din Învățături.

CUPRINS

SFÎNTUL IOAN SCĂRARUI

<i>Introducere</i>	7
Autorul și conținutul scrierii	7
Copierea, traducerea și parafrazarea <i>Scării</i> în diferite limbi, inclusiv în cea românească	17
Scolile la <i>Scară</i> și la textul pe care l-am tradus și încadrat în colecția prezentă a <i>Filocaliei românești</i>	30
 <i>Înainte-privire a sfintei Scări</i>	33
Viața lui Ioan Scăraru	33
Despre avva Ioan, egumenul muntelui Sinai, sau Scăraru	40
Epistola lui avva Ioan	40
Epistola de răspuns	41
 <i>Scara dumnezeiescului urcuș</i>	45
Cuvîntul I: Despre lepădarea de viață deșartă și despre retragere	47
Cuvîntul II: Despre despătimire	60
Cuvîntul III: Despre înstrăinare	66
Despre visele care urmează pe începători	72
Cuvîntul IV: Despre fericita și pururea pomenita ascultare	74
Despre tîlharul pocăit	79
Despre Isidor	84
Despre Laurentie	85
Despre econom	86
Despre Avachir	87

Respect pentru băiemăr și sănătate	
Despre arhidiaconul Macedonie	88
Despre cuviosul Mina	90
Despre cuviosul Acachie	112
Despre Ioan Savaitul sau Antioh	114
Cuvîntul V: Despre pocăința cea făcută cu grijă și deplin arătată, în care se vorbește și despre viața sfintilor osindîți și despre închisoare	120
Cuvîntul VI: Despre pomenirea morții	136
Cuvîntul VII: Despre plânsul de-bucurie-făcător	143
Cuvîntul VIII: Despre nemîniere și blîndețe	160
Cuvîntul IX: Despre ținerea de minte a răului	167
Cuvîntul X: Despre clevetire	171
Cuvîntul XI: Despre multă vorbire și despre tăcere	174
Cuvîntul XII: Despre minciună	176
Cuvîntul XIII: Despre lenea sufletească	178
Cuvîntul XIV: Despre pînțecele atotlăudat și tiran	181
Cuvîntul XV: Despre curăță și neprihănirea (castitatea) nestricăcioasă, agonisită de cei stricăcioși prin osteneli și sudori	188
Cuvîntul XVI: Despre iubirea de arginț și despre neagonisire	209
Cuvîntul XVII: Despre nesimțire, adică despre moartea sufletului înainte de moartea trupului	214
Cuvîntul XVIII: Despre somn și despre rugăciune, și despre cîntarea în obște	217
Cuvîntul XIX: Despre privegherea trupească și cum trebuie făcută aceasta	219
Cuvîntul XX: Despre frica lașă sau nebărbătească	222
Cuvîntul XXI: Despre slava deșartă, cea cu multe chipuri	224
Cuvîntul XXII: Despre mîndria cea fără de minte (fără stăpînire)	233
Cuvîntul XXIII: Despre gîndurile negrăite ale hulei	239
Cuvîntul XXIV: Despre blîndețea, simplitatea și nerăutatea agonisite prin sîrguință înțeleaptă, și nu naturale; și despre violenie	242
Cuvîntul XXV: Despre prea înalta smerită-cugetare, pierzătoarea patimilor, ce se naște în simțirea nevăzută	248

Cuvîntul XXVI: Despre deosebirea gîndurilor, patimilor și virtuților	264
Partea a II-a. Despre dreapta socoteală bine deosebitoare	288
Partea a III-a. Cuprinsul pe scurt al tuturor celor mai înainte spuse	305
Cuvîntul XXVII: Despre sfințita liniștire a trupului și a sufletului	312
Partea a II-a. Despre felurile liniștirilor și despre deosebirea lor	317
Cuvîntul XXVIII: Despre fericita rugăciune, sfințita maică a tuturor virtuților; și despre înfățișarea văzută și gîndită în vremea rugăciunii	331
Cuvîntul XXIX: Despre nepătimire sau cerul pămîntesc și despre desăvîrșirea și învierea sufletului înainte de învierea cea de obște	343
Cuvîntul XXX: Despre legătura treimii virtuților, a dragostei, a nădejdii și a credinței	347
Îndemnare scurtă și la fel de puternică la cele spuse mai înainte pe larg	353
Cuvîntul XXXI: Către păstor	354
AVVA DOROTEI	
Introducere	381
Forma și conținutul operei avvei Dorotei	385
Cuvîntul înainte al unui necunoscut la <i>Felurite învățături de suflet folositoare</i> ale cuviosului părintelui nostru Dorotei	389
Epistola către fratele care a cerut să i se trimită Cuvintele aflate ale părintelui nostru Dorotei	390
Ale celui între sfinții părintelui nostru Dorotei felurite învățături	393
I. Despre lepădare	393
II. Despre smerita cugetare	407
III. Despre conștiință	414
IV. Despre frica de Dumnezeu	419
V. Despre trebuința de a nu se încrede cineva în înțelepciunea sa	431
VI. Să nu judecăm pe aproapele	438
VII. Despre învinovățirea de sine	447
VIII. Despre ținerea de minte a răului	455

Respect pentru osament și sarcină	IX. Despre minciună	461
	X. Despre trebuința de a călători pe calea lui Dumnezeu	
	cu scop bun și cu trezvie	467
	XI. Despre trebuința de a ne sărgui să tăiem repede patimile,	
	înainte de a ajunge sufletul la deprinderea cea rea	475
	XII. Despre frica de chinurile viitoare și despre trebuința ca cel	
	ce voiește să se mîntuiască să nu uite niciodată	
	de grija mîntuirii sale	483
	XIII. Despre trebuința de a răbdă încercările fără turburare	
	și cu mulțumire	493
	XIV. Despre clădirea și buna întocmire a virtuților sufletului	500

Ale lui avva Dorotei dferite epistole	511
Către unii care trăiau în chilie și l-au întrebat despre întâlniri	511
Către înființătorii și ucenicii din mănăstire, cum trebuie să	
povătuiască cei dintâi pe frați și cum trebuie să se supună cei din urmă	515

Cuvântul XIV: Despre pierdelele stolniciat și fetei

Cuvântul XV: Despre curajul și forța (constanța) nestricătoare

agondării de cel stricător prin oseleniu și sudori

Cuvântul XVI: Despre hibla și grădini și despre pierdere

Cuvântul XVII: Despre nestăpere, adică despre moartea suferită

înainte de moarte trăită

Cuvântul XVIII: Piesă de consoare înainte de moarte

In obiga... obiceiul. Elorini se i se fură a cincisăzile orăi

Cuvântul XIX: Despre pregherici trăite în locuri măslinite și ascunse

făcută aceasta

Cuvântul XX: Despre viață și moarte și învățătură și înțel și

Cuvântul XXI: Despre slava devenită, care nu este cîndva și

Cuvântul XXII: Despre înțelegere cea înălță de mîndă

Cuvântul XXIII: Despre gindurile negre și

Cuvântul XXIV: Despre înțelegere cea înălță de mîndă

Cuvântul XXV: Despre înțelegere cea înălță de mîndă

Cuvântul XXVI: Despre pregherici trăite în locuri măslinite și ascunse

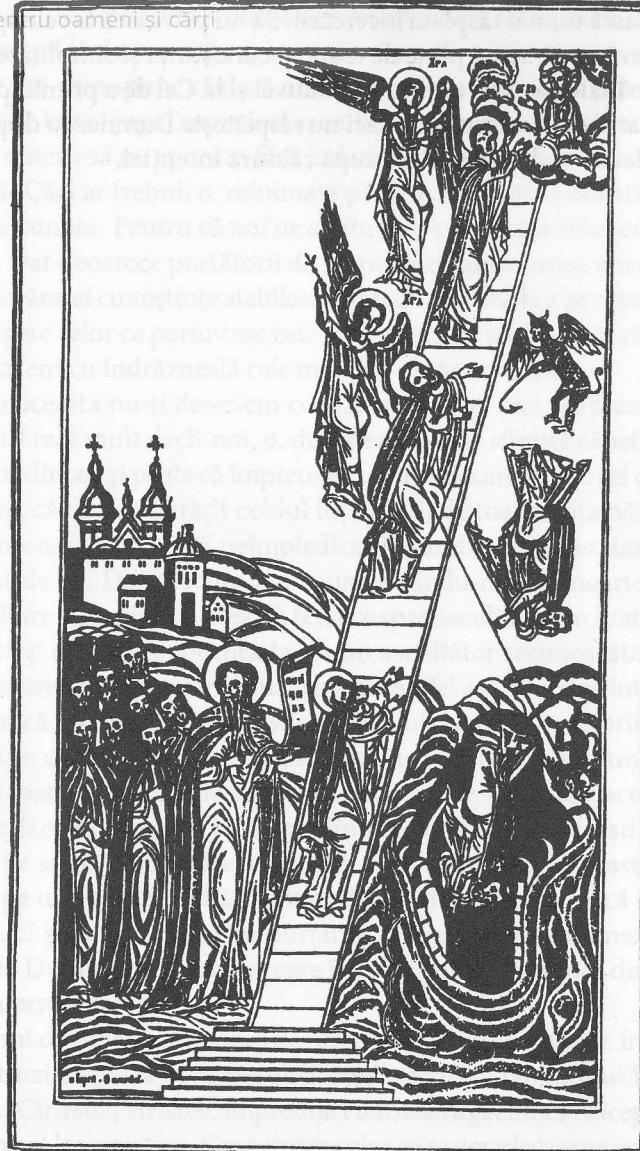
Cuvântul XXVII: Despre viață și moarte și învățătură și ascunse

Cuvântul XXVIII: Despre viață și moarte și învățătură și ascunse

Cuvântul XXIX: Despre viață și moarte și învățătură și ascunse

Cuvântul XXX: Despre viață și moarte și învățătură și ascunse

Cuvântul XXXI: Despre viață și moarte și învățătură și ascunse

SCARA

Gravură în lemn de la mănăstirea Neamț, de ierom. Simeon

CARTEA DESPRE NEVOINȚE

z lui avva Ioan, egumenul călăărilor din muntele Sinai, pe care l-a trimis-o lui avva Ioan, egumenul mănăstirii Raith, de care a fost închinat să o scrie.

Să împarte în treizeci de Capitole, asemenea unor trepte de înel scări care încărcă pe cel ce o urmează de la cele mai de jos la cele mai finale, de unde cartea să munătă și Scara.

SCARA DUMNEZEIESCULUI URCUȘ

Cartea de față arată în chip limpede cea mai bună cale celor ce voiesc să-și înscrive numele în cartea vieții. Căci citind-o pe aceasta o vom afla călăuzind fără rătăcire pe cei ce-i urmează și păzindu-i nevătămați de nici o poticnire. Ea ne înfățișează o scară întărită de la cele pământești la Sfințele Sfintelor și ni-L arată pe Dumnezeul iubirii rezemat pe vîrful ei. Această scară socrătesc că a văzut-o și Iacov, cel ce a călcat peste patimi, cînd se odihnea după nevoința lui. Dar să începem, rogu-vă, cu rîvnă și cu credință acest urcuș înțelegător și suitor la cer, al cărui început e lepădarea de cele pământești, iar sfîrșit e Dumnezeul iubirii.

"Într-o repunere a izbăverei de lucru, a două și a treia este deasă de patimii și de neplăceri. De lucruri ce îzbăvesc ușor cel ce voie de, dar nu putină schenează se cere pentru izbăvere de patimile făță de ele." ... "Liberitatea este, după dumnezeul Cognitorul al Nyssen, voarea sufletului rational care să se mojă în cîteva volente. Pe aceasta -o îndupăcăină să fie gata să se moje munca spre bine, ca să toprim purușul și să răsăritim prin glăduiri bune." Atât, Liberitatea este înșinăcarea înțelegerii, pur și pe sine a sufletului. De aceea animalele irrationali nu sunt libere. Căci sunt purtătoare de sine și nu o poartă. De aceea căci nu se împotrivesc poteri naturale, ci latătă de sine și nu pot să o poarte se rănuiesc spre împotriva ei. Dar omul - fiind rational, poate deosebi înțelegerile fizice de patimii de ea. De aceea, chiar chiar docește ceva, cămăduindu-se și protejându-se înfringe dorința sau să-i dea vor mare. Pentru aceea în cele necristianore nu sunt nici lăunute, nici măstrate, pe căd căd și și lăudat, și măstrat, pur și simplu căcă dispune el înțelegerile de sine, cînd nu sunt în mod liber de legi, dar nu în mod întotdeauna supus unei legi, ca lucrurile și animalele să constituie naștere. Omul e, totuși un simboli sens, mai prea de natură. Stăpânul instrumentul voinei sale și purtănd-o simple de Duhul dumnezeiesc și de libertatea lui cu totul superioară, care

CARTEA DESPRE NEVOINȚE

a lui avva Ioan, egumenul călugărilor din muntele Sinai, pe care a trimis-o lui avva Ioan, egumenul mînăstirii Raith, de care a fost îndemnat să o scrie.

Se împarte în treizeci de Cuvinte, asemenea unor trepte ale unei scări care-i urcă pe cei ce o urmează de la cele mai de jos la cele mai înalte, de unde cartea s-a numit și *Scară*.

CUVÎNTUL I

DESPRE LEPĂDAREA DE VIAȚA DEȘARTĂ ȘI DESPRE RETRAGERE⁵³

1. Bunul și cel mai presus de bunătate și atotbunul Dumnezeu și Împărat al nostru (căci e bine să începem scrierea către slujitorii Lui de la Dumnezeu) a cinstit toate făpturile zidite de El cu demnitatea libertății raționale.⁵⁴ De aceea, dintre acestea, unele sunt prietene ale Lui, altele slugi adevărate, altele netrebnice, altele cu totul înstrăinatate, altele – deși neputincioase – totuși potrivnice Lui.

⁵³⁾ „Înția renunțare e izbăvirea de lucruri; a doua și a treia este cea de patimii și de neștiință. De lucruri se izbăvește ușor cel ce voiește; dar nu puțină osteneală se cere pentru izbăvirea de patimile față de ele.” ⁵⁴⁾ „Libertatea este, după dumnezeiescul Grigorie al Nyssei, voința sufletului rațional gata să se miște încotro voiește. Pe aceasta s-o înduplecăm să fie gata să se miște numai spre bine, ca să topim pururea amintirea răului prin gînduri bune. “Alta: „Libertatea este mișcarea înțeleagătoare, stăpînă pe sine a sufletului. De aceea animalele nerăționale nu sunt libere. Căci sunt purtate de fire și nu o poartă. De aceea nici nu se împotrivesc poftei naturale, ci îndată ce sunt cuprinse de o poftă se năpustesc spre împlinirea ei. Dar omul, fiind rațional, mai degrabă conduce firea decît e purtat de ea. De aceea, chiar cînd dorește ceva, dacă voiește, are putere să înfrîneze dorința sau să-i dea urmare. Pentru aceasta cele necuvîntătoare nu sunt nici lăudate, nici mustrate, pe cînd omul e și lăudat, și mustrat.“ Omul e, într-un anumit sens, mai presus de natură, făcînd-o instrument al voinței sale și putînd-o umple de Duhul dumnezeiesc și de libertatea Lui cu totul superioară, care

SCARĂ
DESPRE NEVOINȚE URCĂS

2. și prietenii ai Lui am aflat, o, sfîntă căpetenie, noi, cei neînvățați, că sănătatea înțelegătoare și netrupești din jurul lui Dumnezeu; slugi adevărate, toți cei ce fac și au făcut neobosit și fără încetare voia Lui; slugi netrebnice, cei ce socotesc că s-au învrednicit de botez, dar n-au păzit cu adevărat legămintele față de El; străini și potrivnici îi socotim pe cei ce sănătatea fie necredincioși, fie rău credincioși. În sfîrșit, vrăjmași sănătatei cei ce nu numai că au respins porunca Domnului și au lepădat-o de la ei, ci și duc un război tare împotriva celor ce o împlinesc pe aceasta.

3. Dar fiecare dintre cei mai sus pomeniți cere un cuvînt anume și potrivit lui, iar nouă, celor neînvățați, nu ne este de folos să înfățișăm acestea cu de-amănuntul în scrierea de față. De aceea, întinzînd cu ascultare nepricepută nevredница noastră mînă spre slujitorii adevărați ai lui Dumnezeu, care ne-au silit cu evlavie și ne-au îndatorat cu credință la aceasta prin poruncile lor, și primind de la cunoștința lor trestia cuvîntului și muind-o în trista și luminoasa smerită cugetare⁵⁵, vom atinge-o pe aceasta (trestia) de inimile lor netede și albe⁵⁶ ca de niște hîrtii, mai bine zis ca de niște table duhovnicești, și vom zugrăvi în ele cuvintele sau mai bine zis semințele dumnezeiești, zicînd așa:

4. Dumnezeu este al tuturor; este viața tuturor celor ce voiesc; este mîntuirea tuturor: al celor ce cred și al celor ce nu cred; al celor drepti și nedrepti; al celor cinstitori de Dumnezeu și necinstitori; al celor nepăti-mași și pătimăși; al călugărilor și al mirenilor; al înțeleptilor și al celor

întărește libertatea noastră. Numai cînd se face rob patimilor omul devine simplă piesă a naturii sau mai prejos de natură, deși, pe de altă parte, s-a făcut astfel cu voia sa. ⁵⁵) „A numit smerita cugetare tristă și luminoasă: tristă, pentru răbdarea și suportarea supărărilor ce le încearcă cei smeriți la cuget; și luminoasă, pentru slava și înălțarea ce le pricinuiește celor ce au dobîndit-o. Sau tristă, pentru cei lenesi, care nu voiesc nicidcum să o suporte pentru Dumnezeu; iar luminoasă, pentru cei stăruitori și bărbăți cu sufletul, care rabdă toate pentru Dumnezeu și cunosc cît e de mare folosul ei.“ Smerita cugetare e tristă, pentru că e însotită de amintirea păcatelor și de conștiința micimii proprii; și luminoasă, pentru că are conștiința mîngîietoare a măreției lui Dumnezeu și a milei Lui dăruitoare de viață. ⁵⁶) „Avăπαύσαντες – „odih-nind (trestia sau condeiul) în inimile netede și albe“. Căci, aceste inimi neavînd cute ascunse, ci primind totul cu simplitate și cu încredere, condeiul sau ceea ce scrie condeiul e primit de ele, nu e respins, întipărindu-se în ele.

neînvățați; al celor sănătoși și al celor bolnavi; al tinerilor și vîrstnicilor.⁵⁷ Căci e ca răspîndirea luminii, ca arătarea soarelui, ca schimbarea ceasurilor. Si altfel nu poate fi. „Că la Dumnezeu nu e căutare la față“ (Rom. II, 11). Necinstitor de Dumnezeu este cel părtăș de firea rațională (cuvîntă-toare), muritoare, care fugă de bunăvoie de viață și socotește pe Făcătorul său, cel pururea existent, ca nonexistent.⁵⁸

5. Călcător de lege este cel ce răstălmăcește legea lui Dumnezeu cu mintea lui cea sucită și cel ce socotește că crede, dar se împotrivește în chip eretic lui Dumnezeu.

6. Creștin este cel ce urmează lui Hristos, pe cît e cu putință oamenilor, prin cuvinte și fapte, și crede cu o cugetare dreaptă și neprihănită în Sfânta Treime.⁵⁹

7. Iubitor de Dumnezeu este cel ce se face părtăș de toate cele firești și fără păcat și care nu pregetă de a face după putere cele bune.⁶⁰

8. Înfrînat este cel ce, petrecînd în mijlocul ispitelor și curselor, și tulburărilor, se străduiește să imite cu toată puterea purtările celui ridicat deasupra tulburărilor.

9. Călugăr este cel ce, în trup material fiind, petrece în treapta, rînduială și starea ființelor netrupești. Călugăr este cel ce se ține numai în hotarele și cuvintele lui Dumnezeu în toată vremea, în tot locul și lucrul.⁶¹ Călugăr

⁵⁷) Dumnezeu este al tuturor, dar este numit aci în chip restrîns „al celor care voiesc“. De aceea, El este acestora și mîntuire. Căci întrucît orice om părtăș de voie liberă poate să se decidă a voi să-L aibă pe El ca viață, ei toți au putință să aibă pe Dumnezeu ca mîntuire și deci ca viață. În general, numai cei conștienți și liberi îl pot avea ca viață, pentru că numai ei pot experie prin conștiința lor viață. ⁵⁸) „Nelegiuț este cel ce a dat făgăduința (mărturisirea credinței) și apoi a lepădat-o. Dar nelegiuț este și cel ce n-a dat-o din pricina nebureniei, după cuvîntul: «Zis-a cel nebun în inima sa: nu este Dumnezeu», Ps. LII, 1). El cinstește mai mult făpturile decât pe Dumnezeu.“ ⁵⁹) Credința este nu numai un sentiment sau un act de voință, ci și o dreaptă cugetare despre Dumnezeu cel în Treime. Este credința întemeiată pe revelație și pe predania Bisericii. A crede într-o aberație este o contradicție în sine. A crede într-un aşa-zis dumnezeu una cu lumea imanentă înseamnă a nu crede. A crede într-un aşa-zis dumnezeu care nu e iubire supremă întemeiată într-o persoană supremă, mai bine zis între trei persoane supreme, înseamnă a nu crede. ⁶⁰) Cele firești ale omului sunt năzuințele lui de a depăși prin efort liber cele ce-l înlătuiesc de trup și de lume. Făcînd așa, se ferește de păcat. ⁶¹) A se ține „în hotarele lui

este cel ce supune firea sa unei sile neîncetate și simțurile sale unei paze neîntrerupte.⁶² Călugăr este cel ce și-a făcut trupul neîntinat, gura curăță și mintea luminată. Călugăr este sufletul apăsat de durere, care petrece, în veghe și în somn, întru necontenită pomenire a morții.

10. Retragere din lume este ferirea de bunăvoie de materia lăudată și tagăduirea firii pentru dobândirea celor mai presus de fire.⁶³

11. Toți cei ce au părăsit de bunăvoie cele ale vietii au făcut aceasta, fără îndoială, fie pentru Împărația viitoare, fie pentru mulțimea de păcate, fie pentru dragostea de Dumnezeu. Iar dacă nu au avut în vedere nici unul din scopurile amintite, retragerea lor e fără judecată. Dar, oricare ar fi întâta la care ajungem, Bunul Orînditor al nevoinței noastre ne aşteaptă.

12. Cel ce a ieșit din lume pentru a se ușura de sarcina păcatelor sale să urmeze pilda celor ce sed înaintea mormintelor din afara cetății; și să nu înceze din lacrimile fierbinți și înfocate și din vaietele fără glas ale inimii, pînă nu va vedea și el pe Iisus venit și rostogolind piatra cea învîrtoșată a inimii, și dezlegînd mintea noastră, ca pe un alt Lazăr, din legăturile păcatelor și poruncind îngerilor: „Dezlegați-l din patimi și lăsați-l să plece spre fericita nepătimire“⁶⁴. Iar de nu va face aşa, nici un folos nu va avea.

Dumnezeu “înseamnă a se ține în ordinea neîngustată de legile naturale ale trupului și ale lumii, în libertatea Duhului și a iubirii. Acela se ține și în ordinea nemărginită a cuvintelor sau a rațiunilor lui Dumnezeu.”⁶²⁾ Scolia 7, în ed. 1970: „A numit silire obosirea trupurilor pe care o răbdă de bunăvoie ucenicii lui Hristos prin tagăduirea voilor proprii și prin renunțarea lor la odihna cu trupul, în păzirea poruncilor lui Hristos“. Prin această silire monahul dovedește că omul se poate ridica cu duhul mai presus de firea învîrtoșată în păcate, că poate covîrși obișnuințele rele devenite legi ale firii, că poate deveni liber față de ele. El e la extrema contrară a patimilor în care și-a pierdut cu totul libertatea față de trup și de lume. Dumnezeu l-a făcut pe om cu un amestec de libertate și necesitate. Omul se poate dezvolta fie spre domnia deplină a libertății, fie spre dominarea sa deplină de către necesitate. Prin ultima ajunge sub starea naturii patimase. Prin prima se apropie de îngeri.⁶³⁾ „Deoarece în partea cugetătoare a firii sunt legăturile; în iuțimea ei, voința de stăpînire; în pofta ei, întristarea; cel ce s-a ridicat peste acestea a tagăduit firea.“ Deci nu e vorba de o desființare a firii omenești, ci de o eliberare a ei de sub stăpînirea celor create și de ridicarea ei la starea de stăpînire adevărată a lor. Stăpînirea peste acestea o poate avea numai cel ce s-a făcut părță de puterile dumnezeiești mai presus de fire.⁶⁴⁾ Τὸν λίθον τῆς

13. Toți cei ce voim să ieșim din Egipt și să fugim de faraon⁶⁵ avem negreșit și noi nevoie de un Moise (Ieșirea xv) oarecare ca mijlocitor către Dumnezeu și după Dumnezeu, care, stînd pentru noi la mijloc cu făptuirea și cu vederea (contemplarea), să întindă mîinile spre Dumnezeu ca să trecem, povătuți de el, marea păcatelor și să punem pe fugă pe Amalic, căpetenia patimilor. S-au înșelat deci cei ce s-au încrezut în ei înșiși și au socotit că n-au nevoie de nici un povătuitor.⁶⁶

πυρώσεως. Poate însemna și piatra încălzită, deci înmuiată de lacrimile calde ale pocăinței. Cum îi pling cei apropiați lîngă morminte pe cei aflați în ele, așa să ne plingem și noi sufletul nostru mort și îngropat sub păcate, sub piatra nepăsătoare a lor. Numai înmuind această nepăsare prin lacrimi fierbinți facem să vină Iisus și să rostogolească deplin această piatră sub care stă îngropat sufletul nostru. Dar piatra aceasta poate fi socotită și în inima noastră împietrită prin păcatele întipărite cu nesimțirea lor în ea. Învîrtoșarea aceasta vine prin condensarea păcatelor în patimi, ca într-un ciment. Acestea au legat libertatea sufletului cu totul. Îngerii, ca ființe create din care iradiază libertatea puternică pe care ei și-au păstrat-o, trezesc și întăresc și în noi libertatea, care înseamnă nepătimire. Nepătimirea ca libertate de patimi ne permite să ne mișcăm spre ceea ce e bun, spre iubirea de Dumnezeu și a semenilor, cum nu ne permit patimile. În scoliile 9 și 10 de sub textul grec se spune: „Vorbește despre plînsul neîncetat. Căci după sfîntul bătrîn care vorbește, plînsul lucrează și păzește. Dar iată că acum zice că el pricinuiește și fericita nepătimire. Căci zice și avva Isaia: «Să ne nevoim, fraților, să rupem de pe noi vălul întunericului, care este uitarea, și să vedem lumina pocăinței. Să ne facem ca Marta și Maria, care sănt greaua patimire și plînsul, și care pling înaintea Mîntuitului ca să ridice pe Lazăr, sau mintea cea legată cu multele legături ale voilor sale.»“⁶⁵⁾ „Părinții spun că Egiptul este voia trupească ce ne aplecă spre odihna trupească și face mintea noastră iubitoare de plăceri.“ „Egiptul gîndit cu mintea este întunecimea patimilor, la care nimeni nu se coboară, dacă nu ajunge la foamete.“⁶⁶⁾ Scolia în ed. 1970: „Patimi sufletești numește slava deșartă, mîndria, întristarea, trîndăvia (acedia = plăcăseala), pizma, tînerea de minte a răului, viclenia și cele ce se nasc din ele. Iar trupești, lăcomia pîntecelui, curvia, iubirea de arginți și cele asemenea. Deci zice că cei turburați de patimile sufletești au nevoie de un om – ca stăpînitor și povătuitor – care să îngăduie puțin trupului din ceea ce cere, ca să nu se înalțe și mai mult, pentru că se înfrînează cu sîrguință. Aceștia se aseamănă cu cei ce au ieșit din Egipt și sunt povătuitori de Moise, care e om. Căci și egiptenii sunt mușrați pentru mîndrie, și nu pentru curvie. Iar cei turburați de patimile trupești au nevoie de un povătuitor care, deși om smerit, s-a ridicat la viață îngerească și netrupească prin înfrînare și nepătimire,

14. Cei ce au ieșit din Egipt au avut ca povătuitor pe Moise, iar cei ce au fugit din Sodoma, un înger. și cei dintii se asemănă celor tămăduiți de patimile sufletești prin îngrijirea doftorilor. Aceștia sănt cei ce au ieșit din Egipt. Cei de al doilea doresc să se dezbrace de necurăția nenorocitului de trup. De aceea au nevoie de un înger sau, ca să zic așa, de cineva deopotriva cu îngerul, care să-i curețe. Căci pentru curățirea trupului de rane avem nevoie de un foarte îscusit doftor.⁶⁷

15. Cei ce au pornit să se suie la cer cu trupul au nevoie cu adevărat de silire și de dureri neîncetate.⁶⁸ Mai ales la începutul lepădării lor, pînă ce trec de la năravul lor iubitor de plăceri și de la inima neîndurerată⁶⁹ la iubirea de Dumnezeu și la curăție, prin plînsul învederat.

16. Osteneală cu adevărat, osteneală și amărăciune multă și anevoie de răbdat ni se cere mai ales nouă, celor fără de grija, pînă ce ne vom face mintea, acest cîine iubitor de măcelării și lacom de mâncare, iubitoare de curăție și de supraveghere prin simplitate, blîndețe adîncă și sîrguință.⁷⁰ Dar să îndrăznim noi, cei împătimiți și neputincioși, și să aducem lui

ca prin post să facă moarte zburările cărnii. Iar aceștia se asemănă celor ce au ieșit din Sodoma.⁷¹ „⁶⁷) Trebuie sătui că cel ce s-a lepădat (de lume), dacă se află în obște, acolo să stăruie; dacă nu se află în obște, să stea cît e așa sub povătuitor, spre obișnuirea și învățarea cu deosebirea gîndurilor și a duhurilor. Aceasta se dă de înțeles prin povătuirea lui Israel și a lui Lot, de către Moise și înger. Căci, cum spune și alt părinte (Sfîntul Grigorie de Nazianz), dacă în alte meșteșuguri e greu să se înfăptuiască ceva fără învățător, cu cît mai mult nu avem nevoie de un învățător spre obișnuirea și învățarea deosebirii gîndurilor și duhurilor, care e meșteșugul meșteșugurilor și știința științelor?”⁶⁸⁾ De multe ori vorbește de silă, ca de pildă cînd spune: Călugărul este cel ce-și supune firea unei siliri neîncetate. Căci trebuie spus că, obișnuința întărindu-se ca deprindere și prefăcîndu-se, așa zicînd, în fire, e nevoie de silă ca să schimbăm și să prefacem năravul îndelungat. De aceea a spus și Domnul: „Împărația cerurilor este a celor ce o silesc” (Matei XI, 12).⁶⁹⁾ „Inima neîndurerată“ e inima care nu suferă pentru păcate. Venirea sufletului la Dumnezeu nu se înfăptuiește prin reflexiuni teoretice, ci prin suferința pentru păcatele săvîrșite.⁷⁰⁾ Mintea desface totul în bucăți, asemenea unui cîine care în căutarea cărnii ciopîrtește în bucăți tot ce e unitar și vrea să înghită cît mai multe. Ea trebuie să fie făcută simplă și curată, și blîndă, înțelegînd lucrurile în unitatea lor, respectîndu-le, nelăcomindu-se să le sfîrse, să le descoase. Căci în acest caz nu mai înțelege înțregul și esențialul, și viața.

Hristos, cu credință neîndoienică, slăbiciunea și neputința noastră sufletească, mărturisindu-le. și negreșit vom primi ajutorul Lui mai presus de vrednicia noastră, dacă ne vom pogorî neîncetat în adîncul smeritei cugetări.⁷¹

17. Să cunoască toți cei ce au venit la lupta cea bună, aspră, strîmtă și ușoară că au venit să sară în foc, dacă primesc să locuiască în ei focul cel nematerial.⁷² Să se cerceteze fiecare pe sine și numai după aceea să mânânce din pîinea aceasta amestecată cu ierburi amare și să bea din paharul acesta amestecat cu lacrimi, ca să nu-i fie lupta spre osîndă (I Cor. XI, 29).⁷³

18. Dacă nu tot cel ce se botează se mîntuiește, voi trece sub tacere ceea ce urmează.⁷⁴ Cei ce vin (la călugărie) vor trebui să renunțe la toate, să disprețuiască toate, să rîdă de toate, ca să pună o temelie bună.

19. Temelia cea bună are trei straturi și trei stilpi: nerăutatea, postul și neprihănierea. Toți cei prunci în Hristos să înceapă de la ele, luînd ca pildă pruncii cu trupul. Nici o răutate, nici o violență nu-și află vreodată loc în aceștia. Nu se află la ei săturare nesăturată, stomac nesătul, trup

⁷¹⁾ Neputința noastră mărturisită lui Hristos e un dar adus Lui. Sau abia prin aceasta ne dăruim pe noi însine Lui, neînînd nimic pentru noi, ca pe ceva în stare să ne mulțumească. și numai dăruîți întregii lui Hristos ne deschidem pentru ajutorul sau darul Lui, nesfîrșit mai bogat decât tot ce putem avea noi, prin noi însine. Altfel, socotim că nu avem nevoie de El. Chiar mîna sau fapta noastră care le aduce pe acestea lui Hristos va fi întărită de dreapta sau de fapta puternică a lui Hristos. Dacă vom fi neîncetat în această stare de smerită cugetare, egală cu aducerea noastră lui Hristos, neîncetat va coborî peste noi darul lui Hristos. Dăruirea noastră și primirea ajutorului de sus se îmbină astfel într-un singur act dialogic necontenit.

⁷²⁾ „A spus că lupta e aspră pentru paza simțurilor, îngustă pentru strîmtorarea trupului și pentru lepădarea cu amărăciune a îndelungatelor năravuri. Dar e și ușoară pentru încrederea în Dumnezeu și pentru înaintarea ce urmează, și pentru nădejdea bunățăilor viitoare.“ Cei ce întreîn această luptă sar în focul iubirii de Dumnezeu, dacă se învoiesc să locuiască în ei acest foc. Numai prin acest fel de foc pot stăruî în lupta lor și pot birui. ⁷³⁾ Se face o legătură între nevoință, azima mîncată și paharul băut de evrei la ieșirea din Egipt (din lumea păcatelor), și pîinea și vinul Sfintei Împărtășanii. Prin toate se ia puterea purtării crucii, prin care se ajunge la viață fără de păcate. ⁷⁴⁾ „Dacă nu tot cel ce se botează se mîntuiește, ci cel ce face lucrurile lui Dumnezeu, e vădit că nici tot cel ce se tunde (ca monah), ci cel ce păzește cele cuvenite călugărilor.“